

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ДЛЯ ПРАВООХОРОНЦІВ

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»
усіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано на
засіданні кафедри креативних
індустрій та соціальних
інновацій
Протокол № 11
Від « 6 » квітня 2021 р.

Чернігів 2021

Основи психології для правоохоронців. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» усіх форм навчання / Укл.: Філіпович В. М. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 24 с.

Укладач: Філіпович Вікторія Миколаївна, кандидат психологічних наук, на посаді доцента кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій

Відповідальний за випуск: Поленкова Марина Володимирівна, завідувачка кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій, к.еко.н., доцент

Рецензент: Дем'яненко Юлія Олександрівна, к. психол. н., доцент кафедри психології Академії державної пенітенціарної служби

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 СИЛАБУС	6
2 СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ	8
Семінарське заняття №1	8
Семінарське заняття №2	9
Семінарське заняття №3	10
Семінарське заняття №4	11
Семінарське заняття №5	11
Семінарське заняття №6	12
Семінарське заняття №7	13
3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	15
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	17
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	21
ДОДАТКИ	22
Додаток А – Контрольні завдання для самоперевірки	22

ВСТУП

Основи психології для правоохоронців належить до циклу психологічних дисциплін, засвоєння яких є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих правоохоронців, оскільки правотворча та правоохоронна діяльність передбачає необхідність виконання різноманітних соціальних і правових функцій, ефективна реалізація яких можлива за умов поглибленого вивчення студентами юридичних вузів і факультетів психологічних аспектів окремих правових явищ, умілого застосування цих знань у правоохоронній діяльності.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Основи психології для правоохоронців» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», підготовки бакалавра галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність».

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи психології для правоохоронців» є: забезпечення психологічної підготовки здобувачів вищої освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з правоохоронною діяльністю; формування психологічної компетентності, яка дозволяє підвищувати ефективність праці правоохоронця, глибше розуміти мотиви вчинків людей, регулювати взаємовідносини з ними; розвиток професійно-важливих якостей майбутніх правоохоронців.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми ЗВО повинні бути такі компетенції:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- здатність працювати в команді.
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

Завдання, які вирішуються в процесі вивчення дисципліни:

- розкриття основних понять, категорій і системи психології для правоохоронців, її методологічних основ і методів, які використовуються на практиці;
- пізнання загально-психологічних і соціально-психологічних основ для застосування психологічних знань в правоохоронній діяльності;
- усвідомлення проблеми правової соціалізації особистості, факторів та умов формування правосвідомості;
- надання допомоги здобувачам вищої освіти у вивченні психологічних аспектів правоохоронної діяльності.

Методичні рекомендації з дисципліни «Основи психології для правоохоронців», складені відповідно до програми вивчення дисципліни, і передбачають ведення студентами опорних конспектів з кожної теми,

підготовку відповідей на питання для семінарського заняття та завдання для самостійного опрацювання. Самостійна робота спрямована на закріплення теоретичних знань, формування вміння критичного осмислення і корегування інформації, отриманої через засоби масової інформації.

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання, передбачені освітньою програмою:

- організувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності.

- збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її.

- формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки.

- розуміти принципи і мати навички етичної поведінки, соціально відповідальної та свідомої діяльності у сфері правоохоронної діяльності.

- здійснювати координацію діяльності суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, а також комунікацію з фізичними та юридичними особами з метою своєчасного реагування на кримінальні злочини, адміністративні правопорушення та події.

Методичні рекомендації містять відомості про зміст і структуру дисципліни, тематику підготовки семінарських занять, питання для самостійного опрацювання матеріалу для поглибленого вивчення дисципліни, тематику доповідей та рефератів, список рекомендованої літератури. Також подано тестові завдання для самоперевірки.

1 СИЛАБУС

1. Анотація курсу. Предмет вивчення – психічні явища, механізми і закономірності людської психіки в умовах правового регулювання. Основи психології для правоохоронців є інтегративною наукою, вона уявляє собою цілісну систему знань із психології та юриспруденції. Вона покликана розробляти загальні закономірності психологічної науки в їхньому специфічному відображенні - з погляду права.

2. Мета та цілі курсу. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи психології для правоохоронців» є: забезпечення психологічної підготовки здобувачів вищої освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з юридичною діяльністю; формування психологічної компетентності, яка дозволяє підвищувати ефективність праці юриста, глибше розуміти мотиви вчинків людей, регулювати взаємовідносини з ними; розвиток професійно-важливих якостей майбутніх юристів.

3. Результати навчання – Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою: організовувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності; збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її; формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки; розуміти принципи і мати навички етичної поведінки, соціально відповідальної та свідомої діяльності у сфері правоохоронної діяльності; здійснювати координацію діяльності суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, а також комунікацію з фізичними та юридичними особами з метою своєчасного реагування на кримінальні злочини, адміністративні правопорушення та події; виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

Крім того здобувач буде вміти: оперувати категоріями, термінами, що використовуються у юридичній психології; застосовувати набуті знання у професійних ситуаціях у процесі спілкування; здійснювати психологічну оцінку особистості; аналізувати витoki конфлікту, їх профілактики і вирішення у професійній діяльності.

4. Обсяг курсу. Загальна кількість кредитів – 4 (120 годин): лекційні заняття – 16 годин; семінарські заняття – 14 годин; самостійна і індивідуальна робота – 90 годин.

5. Пререквізити - Передумовою вивчення дисципліни є успішне засвоєння дисциплін «Філософія», «Соціологія».

6. Система оцінювання та вимоги.

Поточний контроль – до 60 балів, в тому числі:

Контрольна робота – до 15 балів; самостійна робота – до 10 балів підготовка до практичних занять – до 35 балів. Семестровий контроль проводиться під час залікового тижня з трьома запитаннями: двома теоретичними (по 10 балів максимум за кожне) та одним практичним (20 балів максимум). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до залікової оцінки.

Загальна система оцінювання курсу Поточний контроль протягом семестру та семестровий контроль у вигляді іспиту.

Умови допуску до підсумкового контролю Здобувачі, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з дисципліни за результатами поточного та модульного контролів, складають іспит і підвищують набрану кількість балів (max 40 б.), як підсумкову оцінку.

7. Політика курсу - У випадку, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні, лабораторні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які здобувач вищої освіти може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), то він не допускається до складання екзамену (диференційованого заліку) під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість.

На ліквідацію академічної заборгованості виноситься весь обсяг теоретичного матеріалу, що передбачений робочою програмою навчальної дисципліни. Академічна заборгованість повинна бути ліквідована до атестації здобувача вищої освіти, а у випадку коли заборгованість виникла з дисципліни, знання, уміння та навички з якої, відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівця, потрібні для вивчення навчальних дисциплін наступного семестру, то така заборгованість повинна бути ліквідована до початку нового семестру.

Академічна заборгованість з підсумкового семестрового контролю знань ліквідується здобувачами вищої освіти під час додаткових сесій з ліквідації академзаборгованості, що організовується дирекціями навчально-наукових інститутів (деканатами факультетів) згідно з графіком навчального процесу, затвердженого ректором Університету. Повторне складання екзаменів (диференційованих заліків) допускається не більше двох разів з кожної дисципліни: один раз викладачу, другий – комісії, яка створюється директором навчально-наукового інституту (деканом факультету). Результати ліквідації академзаборгованості відображаються в ліквідаційній відомості успішності

Повторне складання екзамену (диференційованого заліку) з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється (пункт 2.5 Положення із змінами, внесеними згідно із рішенням Вченої ради від 28.12.2020, протокол №10, та наказом ректора № 120 від 28.12.2020).

2 СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Змістовий модуль 1. Психологія як галузь наукового знання

Семінарське заняття 1

Тема: Основи психології для правоохоронців: сутність та характеристика

План

1. Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології.
2. Структура психологічних явищ. Значення психологічних знань для правоохоронної діяльності.
3. Місце психології в системі наук. Диференціація психології на окремі наукові галузі.
4. Основні напрями сучасної психології:
 - а) біхевіоральний напрям вивчення поведінки людини;
 - б) гештальт-психологія: принципи цілісності та динамічності;
 - в) психоаналіз: теорії несвідомого, сновидінь та дитячої сексуальності;
 - г) гуманістична психологія;
 - д) когнітивна психологія.

Ключові слова: психологія, предмет психології, психічне, психоаналіз, свідоме, неусвідомлене, біхевіоризм, наuczання, гештальтпсихологія, генетична психологія, гуманістична психологія, когнітивна психологія.

Теми рефератів та доповідей

1. Основні етапи історії психології: школи, концепції, напрями у психології.
2. Історія психологічної думки в Україні.
3. Правова культура особистості. Правова свідомість. Правова культура суспільства.

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості застосування методу анамнезу у психології.
2. Характеристика методу експертних оцінок у загальній психології.
3. Моделювання як метод психологічного дослідження та його види.
4. Особливості використання методу самоспостереження та самозвіту.
5. Характеристика методу контент-аналізу
6. Метод спостереження та його види.
7. Методи опитування.
8. Діагностичні методи: тест та його види.
9. Експеримент, види експерименту.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 32; 56].

Семінарське заняття 2

Тема: Пізнавальні психічні процеси особистості працівників правоохоронних органів

План

1. Поняття про відчуття. Рефлекторна природа відчуттів. Рецептори й аналізатори.
2. Сприймання: сутність та характеристика.
3. Пам'ять, класифікація і види пам'яті: за часом збереження матеріалу, за переважаючим аналізатором, за змістом того, що запам'ятовується і відтворюється, за характером участі волі у процесах запам'ятовування і відтворення матеріалу.
4. Поняття про мислення. Мислення і почуттєве пізнання. Операції мислення. Форми мислення. Класифікація видів мислення.
5. Уява, класифікація та види уяви.

Ключові слова: увага, довільна увага, мимовільна увага, відчуття, рецептор, аналізатор, сприймання, сенсibiliзація, адаптація, поріг чутливості, генетична та прижиттєва пам'ять, забування, спогад, пригадування, ремінісценція, обсяг пам'ять, наочно-образна, емоційна, рухова, словесно-логічна пам'ять, оперативна, короткочасна, довготривала, мимовільна, довільна пам'ять, мислення, аналіз, синтез, абстракція, конкретизація, узагальнення, предметно-дійове мислення, наочно-образне мислення, логічне мислення, креативність, дивергентність, уява, творча уява, репродуктивна уява, типізація, гіперболізація, аглютинація, схематизація.

Теми рефератів та доповідей

1. Індивідуальні особливості мислення. Мислення і мова.
2. Мислення як процес рішення задач. Етапи рішення задачі і розумові дії. Способи активізації розумової діяльності людини.
3. Фантазія, мрійливість. Способи і прийоми створення нових образів.
4. Уява і творчість. Розвиток уяви.
5. Взаємозв'язок якостей уваги і властивостей нервової системи. Умови привертання уваги. Підтримка уваги в процесі трудової діяльності.

Питання для самостійного опрацювання

1. Фізіологічні основи відчуттів. Фізичні властивості середовища, які породжують відчуття різної модальності.
2. Закономірності та властивості відчуттів.
3. Процеси пам'яті. Запам'ятовування: мимовільне й довільне, механічне й логічне. Відтворення. Забування, закон забування Г. Еббінгауза.
4. Процеси, основні прийоми створення образів уяви (акцентування, гіперболізація, аглютинація, типізація, схематизація, аналогія)

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 17; 18; 20; 21; 27;33; 34; 38; 39; 40; 42; 43; 58; 59; 60; 69].

Семинарське заняття 3

Тема: Емоційно-вольова сфера особистості

План

1. Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів.
2. Форми переживання емоцій і почуттів: афекти, настрої, стрес, пристрасті, потяги.
3. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.)
3. Поняття про волю. Функції волі. Воля як саморегуляція діяльності.
4. Прояви волі. Потяги і бажання. Прагнення особистості. Ризик і його види.
5. Вольові якості правоохоронця.

Ключові слова: почуття, емоції, настрої, афект, пристрасті, стрес, вищі почуття, емоційні властивості особистості, вольовий вчинок, прийняття рішення, вольовий стан, вольовий процес, вольова якість.

Теми рефератів та доповідей

1. Можливості саморегуляції емоцій.
2. Теорія емоцій Джемса — Ланге.
3. Тривимірна теорія емоцій В. Вундта.
4. Інформаційна концепція емоцій П. Симонова.
5. Біологічна теорія емоцій П. Анохіна.

Питання для самостійного опрацювання

1. Простий і складний вольовий акт. Структура складного вольового акту.
2. Ухвалення рішення і його реалізація. Локус контролю.
2. Зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами і цілями людини. Воля і рефлексія.
3. Проблема взаємозв'язку високого рівня свідомості та «сили волі» особистості. Можливості самовиховання волі.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 17; 18; 20; 21; 27;33; 34; 38; 39; 40; 42; 43; 58; 59; 60; 69].

Семінарське заняття 4

Тема: Особистість: психологічна характеристика та структура

План

1. Поняття про особистість у психології. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
2. Структура особистості. Біологічні і соціальні умови психічного розвитку індивіда.
3. Потреби як джерело активності особистості. Мотиви. Види мотивів.
4. Ціннісні орієнтації особистості як змістовна характеристика мотиваційної сфери особистості.
5. Спрямованість особистості, форми її прояву.

Ключові слова: особистість, людина, індивід, індивідуальність, структура особистості, свідомість, самосвідомість, онтогенез, філогенез, соціалізація.

Теми рефератів та доповідей

1. Формування особистості як процес і результат її розвитку. Формування особистості як цілеспрямоване виховання.
2. Аналіз структури особистості залежно від її системоутворюючої позиції (Л. Божович)
3. Поняття життєвого шляху та проблеми особистісного розвитку людини.
4. Психоаналітична теорія особистості.
5. Біхевіоріальна теорія особистості.
6. Гуманістична теорія особистості.
7. Диспозиційна теорія особистості.
8. Діяльнісна теорія особистості.

Питання для самостійного опрацювання

1. Фактори формування Я-концепції на різних вікових етапах.
2. Роль біологічного й соціального в структурі особистості.
3. Принципи і підстави дослідження структури особистості.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 20; 21; 22; 23; 24; 29; 30; 40; 42; 43; 63; 66; 67; 68].

Семінарське заняття № 5

Тема: Психологія темпераменту, характеру та здібностей

План

1. Поняття про темперамент. Психологічні властивості темпераменту: сензитивність, реактивність, активність, співвідношення активності і реактивності; темп реакції, емоційна збудливість, екстра-, інтровертованість,

ригідність-пластичність, тривожність, товариськість, опірність.

2. Психологічна характеристика типів темпераменту.
3. Поняття про характер. Психологічна структура характеру.
4. Типології характеру. Акцентуації характеру.
5. Поняття про здібності. Види здібностей.

Ключові слова: темперамент, холеричний, сангвінічний, холеричний, меланхолічний, активність, сенситивність, реактивність, екстравертованість, інтравертованість, емоційна збудливість, тривожність, характер, акцентуація, симптомокомплекс, риси характеру, задатки, здібності, обдарованість, загальні і соціальні здібності, рівні розвитку здібностей, обдарованість, талант, геніальність.

Теми рефератів:

1. Темперамент і характер. Характер і індивідуальність людини.
2. Рівні розвитку здібностей.
3. Обдарованість. Талант. Геніальність.
4. Методи визначення здібностей. Формування здібностей. Роль інтересів і схильностей у формуванні здібностей.

Питання для самостійного опрацювання

1. Психологічні особливості та фізіологічна основа темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темперамент.
2. Формування характеру. Характер і обставини.
3. Умови розвитку здібностей: активність, навчання і виховання.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 17; 18; 20; 21; 27;33; 34; 38; 39; 40; 42; 43; 58; 59; 60; 69].

Семінарське заняття 6

Тема: Діяльність і спілкування

План

1. Загальна характеристика діяльності. Психологічна структура діяльності.
2. Засоби діяльності: навички, уміння, звички.
3. Поняття про спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини.
4. Вербальна і невербальна комунікації.

Ключові слова: активність, діяльність, дія, операція, інтеріоризація, екстеріоризація, навичка, уміння, звичка, зовнішня та внутрішня діяльності, спілкування.

Теми рефератів та доповідей

1. Види людської діяльності (спілкування, гра, навчання, праця), їхнє

освоєння і розвиток.

2. Ігрова діяльність, її психологічні особливості та роль у психічному розвитку дитини

3. Ефективність та стилі спілкування («спільна творчість», «дружня прихильність», «загравання», «залякування», «дистанція», «менторський»).

Питання для самостійного опрацювання

1. Навички й уміння. Етапи і фактори продуктивності формування навички. Взаємодія навичок.

2. Діяльність і імпульсивна поведінка. Зовнішня (фізична) і внутрішня (психічна) діяльність.

3. Функції спілкування: регулювання спільної діяльності; пізнання і формування свідомості людини; самовизначення індивіда та форми спілкування.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13; 14; 17; 18; 20; 21; 27; 33; 34; 38; 39; 40; 42; 43; 58; 59; 60; 69].

Семінарське заняття 7

Тема: Психологічні засади конфлікту в діяльності працівників правоохоронних органів

План

1. Поняття конфлікту та його функції.
2. Соціологічні і психологічні теорії конфлікту.
3. Поняття конфліктогену, його види та особливості блокування.
4. Види та класифікація конфліктів.
5. Стратегії поведінки у конфліктній ситуації.
6. Способи вирішення конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, конфліктоген, блокування конфліктогенів, внутрішньоособистісний конфлікт, міжособистісний конфлікт, міжгруповий конфлікт, динаміка конфлікту, вирішення конфліктів.

Теми рефератів та доповідей

1. Особливості внутрішньоособистісних конфліктів.
2. Міжособистісний конфлікт як «полігон» для демонстрації характеру.
3. Міжгруповий конфлікт: сутність та характеристика.
4. Соціологічні теорії конфліктів.
5. Психологічні теорії конфліктів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Конфлікти в діяльності.

2. Основні ознаки конфліктів. Причини і динаміка конфліктів.

3. Конфлікти, що виникають через порушення норм і правил взаємодії.
4. Стратегії поводження учасників конфлікту.
5. Різновиди психічного впливу: зараження, навіювання, наслідування.
6. Розвиток навичок ефективної взаємодії в складних ситуаціях людських відносин.
7. Конфлікти в сім'ї, види та особливості.

Література

[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 19; 27; 56]

3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Психологія як наука та її використання в роботі правоохоронця.
2. Становлення психології як науки.
3. Завдання психології як науки.
4. Галузі психологічної науки.
5. Основні напрями розвитку психології та їх характеристика.
6. Методологічні принципи загальної психології.
7. Принцип детермінізму у психології.
8. Принцип системності в загальній психології.
9. Принцип випереджального психічного відображення дійсності.
10. Принцип єдності свідомості й діяльності.
11. Загальна характеристика методів психології.
12. Виникнення і розвиток свідомості.
13. Структура свідомості.
14. Загальна характеристика пізнавальних процесів.
15. Відчуття як пізнавальний процес. Види відчуттів.
16. Сприймання як пізнавальний процес.
17. Умови розвитку чуттєвих форм пізнання дійсності.
18. Пам'ять як психічний процес.
19. Засоби підвищення продуктивності пам'яті.
20. Мислення як пізнавальний процес.
21. Мислення як процес розв'язання завдань.
22. Операції мислення.
23. Види мислення.
24. Засоби активізації мислення.
25. Мислення і мовлення.
26. Уява як специфічний пізнавальний процес.
27. Уява і творчість.
28. Типи темпераменту та їх характеристики.
29. Темперамент і продуктивність діяльності людини.
30. Здібності та їх вплив на успішність діяльності.
31. Загальні та спеціальні здібності, їх характеристика.
32. Умови розвитку здібностей.
33. Пам'ять як психічний процес.
34. Засоби підвищення ефективності пам'яті.
35. Увага та її властивості.
36. Можливості управління увагою.
37. Емоції як психічний процес.
38. Засоби управління емоціями.
39. Воля як регуляція психічної активності людини.
40. Структура вольового акту.
41. Вольові якості та їх розвиток.
42. Спрямованість як головний компонент особистості.
43. Мотив і мотивація.

44. Ціннісні орієнтації особистості.
45. Загальна характеристика психічних станів.
46. Стрес і шляхи його подолання.
47. Характер: сутність і структура.
48. Концепції особистості в загальній психології.
49. Співвідношення понять „людина”, „індивід”, „особистість”, „індивідуальність”.
50. Структурний аналіз особистості.
51. Біологічне і соціальне в структурі особистості.
52. Соціальний статут і соціальні ролі.
53. Поняття про егоїдентичність. „Я- образ” і „Я- концепція”. Самооцінка особистості.
54. Механізми психологічного захисту.
55. Потреба як основа активності особистості.
56. Психологічна концепція потреб. Ієрархія потреб.
57. Мотиваційна сфера особистості. Перемінні мотиваційної сфери.
58. Поняття про спрямованість.
59. Поняття про спілкування. Види спілкування. Задачі. Цілі.
60. Способи спілкування: вербальна та невербальна комунікація (тілесний обрис, жест, тактильно-м'язова чуттєвість).
61. Функції спілкування: комунікативна інтерактивна, перцептивна, ідентифікація і рефлексія, стереотипізація.
62. Казуальна атрибуція. Значення спілкування в правоохоронній діяльності.
63. Поняття про діяльність. Ціль та мотиви діяльності.
64. Структура діяльності. Способи діяльності і процес їх освоєння.
65. Поняття про навички. Процес формування вмінь та навичок.
66. Перенос і інтерференція дій. Види діяльності. Творчість.
67. Поняття конфлікту, класифікація конфліктів.
68. Конфліктогн, види конфліктогенів.
69. Блокування конфліктогенів.
70. Динаміка конфлікту.
71. Особливості внутрішньо особистісного конфлікту, його види.
72. Основні типи міжособистісних конфліктів і їхній розвиток.
73. Ціннісні конфлікти інтересів.
74. Конфлікти, що виникають через порушення норм і правил взаємодії.
75. Фактори, що визначають гостроту конфлікту.
76. Шляхи подолання міжособистісних конфліктних ситуацій.
77. Стратегії поведінки учасників конфлікту.
78. Розвиток навичок ефективної взаємодії в складних ситуаціях людських відносин.
79. Психологічні основи такту. Психологічне сумісництво.
80. Поняття про вікові етапи та вікові кризи.
81. Поняття про життєвий шлях як самоздійснення людини.
82. Умови становлення і розвитку характеру.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підр. [для студ.вищ. навч. закл.] / М. Й. Варій –[3-є вид.]. – К. : Кондор, 2009. – 1007 с.14.
2. Варій М. Й. Психологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
3. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник – К. : Педагогічна думка, 2012. – 114 с.
4. Гиппенрейтор Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекцій / Ю. Б. Гиппенрейтор. – М. : Че Ро, 2002, 336 с.
5. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навч. посіб. / С. Д. Максименко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
6. Загальна психологія: підручник / Р. В. Павелків. – Київ. : Кондор, 2009. – 576 с.
7. Загальна психологія /За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 704.с.
8. Загальна психологія. Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. – К. : Каравела, 2009. – 464 с.
9. Корольчук М. С. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я / М. С. Корольчук. – К. : ІНКОС, 2002. – 272 с.
10. Начаєв В. М. Конфліктологія. Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ., 2004. — 198 с.
11. Основи психології / За ред. О.В. Киричука, В.А.Роменця. – К, 1997.
12. Пірен М. І. Кофліктологія. — К.: МАУП, 2005. — 360 с
13. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2000. – 558 с.
14. Русинка І. Психологія : навч.посібник. – К.: Знання, 2007.

Допоміжна

1. Айзенк Г. Ю. Структура личности / Г. Ю. Айзенк. – СПб. : Ювента; М.: КСП+, 1999. – 464 с.
2. Ананьев Б. Г. Сенсорно-перцептивные характеристики индивидуального развития человека // Избранные психол. труды: В 2 т., Т.1. / Б. Г. Ананьев – М. : Педагогика, 1980. – С. 180-185.
3. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. – 338 с.
4. Асеев В. Г. Личность и значимость побуждений / В. Г. Асеев. – М. : Прогресс; Прогресс-Академия, 1993. – 223 с.
5. Асмолов А. Г. Психология личности: Учебник / А. Г. Асмолов. – М. : Смысл, Академия, 2002. – 416 с.
6. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии / Г. А. Балл. – К. ; Донецк, 1993. – 32 с.
7. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия: Пер.с англ. / Э. Берн. – СПб. :Братство, 1992. – 224 с.

8. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К. : Україна-Віта, 1995. – 207 с.
9. Блейхер В. Б. Психологическая диагностика интеллекта и личности / В. Б. Блейхер, В. Ф. Бурлачук. – К. : Вища школа, 1978. – 144 с.
10. Бодалев А. А. Личность и общение: Избр. Тр. / А. А. Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 282 с.
11. Бодалев А. А. Психология о личности / А. А. Бодалев. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 188 с.
12. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л. И. Божович // Хрестоматия по возрастной психологии: Уч. пособ.: Сост. Л.Н. Семенюк: Под ред. Д.И. Фельдштейна. – М. : Международная пед. академ., 1994. – С.87-97.
13. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
14. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский // Собр. соч.: В 6 т. – М. : Педагогика, 1982. –Т.2. – 365 с.
15. Выготский Л. С. Память и ее развитие в детском возрасте / Л. С. Выготский // Собр. соч.:В 6 т. –М. : Педагогика, 1982. –Т. 2. – 365 с.
16. Выготский Л. С. Эмоции и их развитие в детском возрасте / Л. С. Выготский // Собр. соч.: В 6 т. - М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 365 с.
17. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии / М. В. Гамезо, И. А. Домашенко. – М. : Пед. общество России, 2001. – 273 с.
18. Годфруа Ж. Что такое психология? : В 2 томах. / Ж. Годфруа; пер. с фр. – М. : Мир, 1996. – . –
а. – Т. 1. – 1996. – 496 с.
б. – Т. 2 – 1996. – 376 с.
19. Гуменюк О. Психологія Я- концепції / О. Гуменюк. – К. : Економічна думка, 2002. – 186 с.
20. Джеймс В. Научные основы психологии: Пер.с англ. / В. Джеймс. – СПб. : Ювента, 1902. – 370 с.
21. Жане П. Неврозы и фиксированные идеи: Пер.с франц. / П. Жане. – СПб. : Ювента, 1903. – 428 с.
22. Загальна психологія: Хрестоматія / Л. В. Долинська та ін.: Посібник. – К. : Каравела, 2008. – 640 с.
23. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій / С. С. Занюк. – Луцьк: ВДУ, 1977. – 180 с.
24. Запорожец А. В. Восприятие, движение, действие / А. В. Запорожец // Избранные психологические труды: в 2 т., Т.1. – М. : Педагогика, 1986. – С. 112-153.
25. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 288 с. : ил. (Серия «Мастера психологии»).
26. Ильин Е. П. Психология индивидуальных различий / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2004. – 701 с. : ил. (Серия «Мастера психологии»).
27. Ильин Е.П. Мотивы человека: теория и методы изучения / Е. П. Ильин. – К. : Вища школа, 1998. – 292 с.
28. История зарубежной психологии. 30-е годы XX века. Тексты. – / К. Р. Роджерс. – М. : Изд. МГУ, 1986. – 344 с.

29. Когнитивная психология. Учебник для вузов / Под ред. Дружинина В. Н. Ушакова Д. В. – М. : ПЕР СЗ, 2002. – 480 с.
30. Костюк Г. С. Избр.психол.труды / Г. С. Костюк. – М. : Педагогика, 1988. – 304 с.
31. Кречмер Э. Строение тела и характер / Э. Кречмер. – М. : Педагогика-Пресс, 1995. – 608 с.
32. Кулагина И. Ю. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека: Учеб.пособие для студентов высших учебных заведений / И. Ю. Кулагина, В. Н. Коллюцкий. – М. : ТЦ «Сфера», 2001.
33. Лазурский А. Ф. Очерк науки о характерах / А. Ф. Лазурский. – М. : Наука, 1995. – 271 с.
34. Левин К. Теория поля в социальных науках: Пер.с англ. / К. Левин. – СПб. : Ювента, 2000. – 406 с.
35. Лейбин В. М. Фрейд, психоанализ и современная западная философия / В. М. Лейбин. – М. : Политиздат, 1990. – 397 с.
36. Леонгард К. Акцентуированные личности: Пер. с нем / К. Леонгард. – К. : Вища школа, 1989. – 375 с.
37. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1981. – 467 с.
38. Леонтьев А.А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1977. – 372 с.
39. Лихи Томас. История современной психологии / Томас Лихи. – СПб. : Питер, 2003. – 448 с.
40. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 1998. – 479 с.
41. Маслоу А. Мотивация и личность // Райгородский Д. Я. Психология личности: в 2 т. – Самара, 1999. – Т. 1. – С. 391–416.
42. Немов Р. С. Психология. Учебник для студентов высших педагогических заведений. В 3 кн. / Р. С. Немов. – М. : Просвещение: ВЛАДОС, 1998. – Кн. 2. – 608 с.
43. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К. : Либідь, 1990. – 197 с.
44. Оллпорт Г. Личность в психологии / Г. Оллпорт. – М.: КСП+; СПб. : Ювента, 1998. – 345 с.
45. Пиаже Ж. Аффективное бессознательное и когнитивное бессознательное // Вопросы психологии / Ж. Пиаже. – 1996. – № 6. – С. 125.
46. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.
47. Психология личности в трудах зарубежных психологов / Сост. и общая ред. Реана А. А. – СПб. : Питер, 2000. – 320 с. (Серия «Хрестоматия по психологии»).
48. Психология личности в трудах отечественных психологов / Сост. Куликов В. В. – СПб. : Питер, 1999. – 480 с. (Серия «Хрестоматия по психологии»).
49. Психология личности и время жизни человека / Отв. ред. В. И. Ковалев. – Черновцы, С. 119–156.

50. Психология эмоций. Тексты / Под ред. Вилюнаса В. К., Гиппенрейтер Ю. Б. – М. : Изд. МГУ, 1984. – 288 с.
51. Психология. Словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
52. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. – К. : Вища шк., 1982. – 215 с.
53. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Навч.-методичний посібник / за ред. В. А. Козакова. – К. : КНЕУ. – 2003. – С. 407–410.
54. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. – К. : Рута, 2001. – 320 с.
55. Реан А. А. Психология изучения личности: Учебное пособие / А. А. Реан. – СПб., 1999. – 208 с.
56. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / К. Р. Роджерс. – М. : Прогресс; Универс, 1994. – 480 с.
57. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 284 с.
58. Страхов И. В. Психология характера/ И. В. Страхов. – Саратов : Изд-во СГПИ, 1978. – Т. 1. – 1996. – 496с.
59. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии / Я. Стреляу. – М. : Прогресс, 1982. – 232 с.
60. Фейдимен Дж. Теория и практика личностно-ориентированной психологии / Дж. Фейдимен. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 432 с.
61. Фернхем А., Хейвен П. Личность и социальное поведение / А. Фернхем, П. Хейвен. – СПб. : Питер, 2001. – 368 с. (Серия «Мастера психологии»).
62. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер. – СПб. : Ювента, 1999. – 318 с.
63. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М., 1990. – 286 с.
64. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции / З. Фрейд. – М. : Наука, 1991. – 456 с.
65. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фром. – М.Прогресс, 1989. – 272 с.
66. Фрэнкин Р. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты / Р. Фрэнкин. – СПб. : Питер, 2003. – 651 с.
67. Холл К. С. Теории личности / К. С. Холл, Г. Линсдей. – М. : КСП+, 1977. – 720 с.
68. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. Самоанализ / К. Хорни. – М. : Прогресс, 1993. – 480 с.
69. Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления / Под ред. Гиппенрейтер Ю. Б., Петухова В. В. – М. : Изд. МГУ, 1981. – 400 с.
70. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2007. – 607 с. : (Серия «Мастера психологии»).
71. Шульц Д. П. История современной психологии / Д. П. Шульц, С. З. Шульц. – СПб. : Евразия, 1998. – 528 с.
72. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин – М. : педагогика, 1989. – 560 с. : ил. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).
73. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Э. Г. Эриксон. – СПб. : Ленато, Университет.книга, 1996. – 592 с.

74. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с.
75. Kalat J. W. (2013) Introduction to Psychology (10th ed.). Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.
76. Komatsu, Lloyd K. (1994) Experimenting With The Mind. Pacific Grove, CA: Thomson Brooks/Cole.
77. LeDoux, J. (1998) The Emotional Brain: The Mysterious Underpinnings of Emotional Life. New York: Simon & Schuster.
78. Mitchell, P. & Ziegler, F. (2007) Fundamentals of Development. Hove, UK: Psychology.
79. Myers, D. G. (2010). Psychology (9th ed.). New York: Worth Publishers.
80. Gregory, R. L. (1997) Eye and Brain (5 ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Основні законодавчі акти

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права
http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_043
3. Конституція України
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про освіту»
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
5. Закон України «Про вищу освіту»
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
6. Конвенція про захист людини і основоположних свобод
http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi&nreg=995_004
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Інтернет-сайти

1. www.flogiston.ru
2. www.psychology.ru
3. www.azps.ru
4. <http://psyl.clarion.edu>
5. www.maslow.org
6. www.ageless.com/yoga.htm
7. <http://search.epnet.com>
8. <http://www.lib.msu.su>
9. <http://www.gnpbu.ru>
10. <http://www.nlr.ru>
11. <http://www.psychology-science.com>

ДОДАТКИ

Додаток А

Контрольні завдання для самоперевірки

1. Самосвідомість проявляється в:
 - a) критичне ставлення до себе;
 - b) потягах;
 - c) самоспостереженні;
 - d) відповідальності перед суспільством за свої вчинки і дії.

2. Спонукальною причиною діяльності людини є:
 - a) дія;
 - b) мотив;
 - c) умова;
 - d) задача.

3. Психічні властивості особистості:
 - a) здібності;
 - b) темперамент;
 - c) звички;
 - d) характер.

4. Система стійких переваг і мотивів особистості, що орієнтують динаміку її розвитку, що задає основні тенденції її поведінки, - це:
 - a) здібності;
 - b) характер;
 - c) темперамент;
 - d) спрямованість;

5. Найбільш загальною формально-динамічною характеристикою індивідуальної поведінки людини є:
 - a) здібності;
 - b) спрямованість;
 - c) характер;
 - d) темперамент.

6. Особливістю психічного відображення є:
 - a) суб'єктивність;
 - b) неусвідомленість;
 - c) об'єктивність;
 - d) предметність.

7. До психічних пізнавальних процесів особистості відносять:
 - a) пам'ять;

- b) почуття;
- c) мислення;
- d) сприйняття

8. Визначення психологічного поняття "індивід":

- a) людина як представник родо-видових відносин, як одинична природна істота.
- b) людина як одиничний член групи людей;
- c) людина як суб'єкт діяльності;
- d) людина як об'єкт наукового дослідження.

9. Вища форма психічного відображення, властива тільки людині, інтегруюча всі інші форми відображення, має назву:

- a) свідомістю;
- b) рефлексом;
- c) емоціями;
- d) волею.

10. Психологічне поняття "особистість" характеризує:

- a) природну сутність людини;
- b) соціальну сутність людини;
- c) високий інтелектуальний розвиток людини;
- d) високий вольовий потенціал людини.

11. Результат пізнавальної діяльності людини, відбитий у вигляді уявлень, понять, суджень, має назву:

- a) вміння;
- b) життєвий досвід;
- c) майстерність;
- d) знання.

12. Алгоритм виконання дій, що став в результаті вправ автоматизованим, називається:

- a) звичкою;
- b) навичкою;
- c) операцією;
- d) умінням.

13. Сутність процесу мислення полягає у встановленні таких зв'язків і відносин між предметами і явищами, як:

- a) безпричинні;
- b) будь-які зв'язки, які не є сутністю мислення;
- c) причинно-наслідкові;
- d) кореляційні.

14. Стійка структура розумових здібностей, яка забезпечує використання накопичених знань на практиці це:

- a) інсайт;
- b) інтелект;
- c) обдарованість;
- d) мислення.

15. До психічних властивостей особистості відносять:

- a) мислення і свідомість;
- b) темперамент і здібності;
- c) бажання і потреби;
- d) емоції і воля.